

ליקוטים נפלאים פרשת משפטים

"אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונכה המכה" (כא, יט)

יש להתבונן מדוע אינם מענישים את המכה חבירו על הביטול תורה שגרם לחברו על ידי שהכה אותו ויושב בבית ואינו יכול ללכת ללמוד תורה, והתשובה היא כי אנו רואים שהוא מבריא ויוצא לטייל ברחוב ולא ינצל את הזמן ללמוד תורה אז ונכה המכה מפיצוי על ביטול תורה. (פרדס יוסף)

"ורפא ירפא" (כא, יט)

על הקב"ה נאמר (טו, כו): "כי אני ה' רופאך" - פעם אחת, ואילו אצל רופא בשר ודם נאמר: "ורפא ירפא" - שתי פעמים. כי רופא בשר ודם אינו מרפא בבת אחת ועל החולה לבוא אליו פעם אחר פעם. ואילו רפואת ה' כהרף עין, בבת אחת ורפואה שלמה.

(הרב מנחם הכהן)

"ורפא ירפא" (כא, יט)

הגמרא (ב"ק ה): רבי ישמעאל אומר: "ורפא ירפא", מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. למרות שהחולי הגיע מידי שמים אך נתן הקב"ה היתר לרופא לרפא את החולי. אך חס וחלילה אל יבעט בייסורים, כפי שאומר הגאון מווילנא: "אלמלי הייסורים לא היינו מוצאים ידינו ורגלינו ביום המשפט".

"ונתת נפש תחת נפש עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל" (כא, כג-כד)

בדרך הדרש מבארים זאת כך: מרמז על התשובה "ואם אסון יהיה" = חטאים גדולים, "ונתת נפש תחת נפש" יהפוך את הנפש הבהמית לנפש טהורה: עין = ראיית דברים מקולקלים לדברים טובים. שן = מאכלות אסורות. יד = עשיית עברות בידיים. רגל = רגלים ממהרות לרוץ לרעה ימהרו לבית המדרש. לפני שחזר בתשובה: יד רגל שן עין = ירשע. אחר שחזר בתשובה: עין שן יד רגל = עשיר.

"אם המצא תמצא בידו הגנבה" (כב, ג)

הרבי ר' בונם ז"ל אמר: ג' דברים בעבודת השם צריך ללמוד מגנב, א. גנב אינו עצל ובלילה וקור וגשם הולך לגנוב, ב. אם לא עלתה בידו בפעם הראשון לא יניח עד שיעשה הגניבה, ג. אף לגניבה קטנה לא ימנע את עצמו, כן בעבודה לא יתעצל ולא ייעף ואף למצווה קלה יזהר כגדולה:

ובספר עשר אורות (מערכה א אות כ) איתא בשם הרב הקדוש המגיד ממעזריטש ז"ל ג' דברים צריך ללמוד מתינוק, א. שהוא תמיד שמח, ב. שאינו יושב בטל, ג. שבוכה על כל דבר שמבקש, ומגנב צריך ללמוד ז' דברים, א. עבודתו בלילה, ב. אם לא השיג מבוקשו בלילה אחת יגמור בלילה שניה, ג. אהבה של הגנבים זה לזה, ד. מוסר נפשו גם על עבור דבר קטן להשיגו, ה.

"אם אדוניו יתן לו אשה וגו' האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (כא, ה)

אמר הרה"ק רבי זאב מזיטומיר זי"ע, יצר הרע בא לאדם בטענה: הרי יש לך אשה וילדים, והנך מחויב למזונותיהם. צא לרחוב ודאג לפרנסה, ומדוע אתה מתבטל. וזה נרמז בפסוק 'אם אדוניו יתן לו אשה וגו', על כך יש להשיבו: 'האשה וילדיה תהיה לאדוניה', הם שייכים להשי"ת, והוא ידאג לפרנסתם. 'והוא יצא בגפו' ימשיך לעסוק בעבודת השי"ת, ויבטח באדוניו שימציא להם פרנסתם. (יגדיל תורה)

"והגישו אדוניו אל האלוקים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם" (כא, ו)

רש"י: "ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע". יש להבין, שמחמת זה הטעם היה ראוי יותר שמיד ירצע באזנו כעונש על הגניבה, ומדוע רוצעים את האוזן על דבר הגניבה רק אחרי שאינו רוצה לצאת? שכיוון שצריך להשיג את הכסף כדי לשלם את הגניבה, ולצורך כך הרי נמכר, לא רצתה התורה להענישו פעמיים. אמנם, כעת שאומר שאינו רוצה לצאת, מתברר שכל המכירה כלל לא נחשבה לו כעונש, על כן, דווקא כעת רוצעים את אזנו כעונש על הגניבה. (לקט אמרים למהרי"ל דיסקין)

"וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות" (כא, יד)

יש לומר בדרך צחות, על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (קנו). כי מי שנולד במזל מאדים יהיה שופך דמים, ותקנתו שיהיה טבח או מוהל. וזה פירוש הפסוק, כי יטען הרוצח בערמה להגנתו שנולד במזל מאדים, ועל ידי זה יש לו נטייה לשפיות דמים. 'מעם מזבחי תקחנו למות', כלומר, המזבח מוכיח שמגיע לו עונש, כי היה בידו לשנות המזל על ידי שיהיה זובח זבח, טבח או מוהל. (כרם הצבי)

"וכי יריבו ואנשים והכה איש את רעהו..." (כא, יח)

המלשין ומדבר לשון הרע בחברו - הריהו מכה את רעהו בסתר, והוא גרוע מן המכה את רעהו "באבן או באגרוף". להכאה בידיים יש רפואה - "שבתו יתן ורפא ירפא", אך למלשינות וללשון הרע אי תרופה. לפיכך רמזה התורה: "והכה את רעהו", אף על פי שהכהו - רעהו הוא ויכול להתפייס עמו. אבל אחר לשון הרע אין חיים. (רבי יונתן אייבשיץ זצוק"ל)

ליקוטים נפלאים פרשת משפטים

בעולם הזה לאחר אריכות ימיו ושנותיו ולא לוקח אותו למעלה רק מצוות ומעשים טובים והכסף שנתן לצדקה או לשאר מצות זה לוקח עמו לעולם הבא וזהו הפירוש 'הון ועושר בביתו' נשאר בביתו אבל 'וצדקתו' הצדקה שעשה עם הכסף עומדת לעד גם בעולם הבא מלווה אותו עד למעלה, וזהו הפי' כאן אם כסף תלווה איזה כסף מלווה את האדם לעולם הבא את העני מה שנתת לעני עמך זה יישאר עמך. (נועם מגדים)

"את העני עמך" (כב, כד)

ה'צמח צדק' אמר לבנו, הרבי המהר"ש: כאשר יהודי עוזר לחברו בפרנסתו, אפילו הוא מסייע לו להרוויח שבעים קופיקות במסחר העגלים - נפתחים לפניו כל שערי ההיכלות העליונים.

"את העני עמך" (כב, כד)

תמורת גמילות חסדים אין צריך לומר 'תודה', כשם שלא צריך להודות למי שמתעטף בטלית ומניח תפילין בתפילה. את גומל החסד יש לברך בברכת "תזכו למצוות". (הרבי הרי"צ מליובאוויטש)

"ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו וגו'" (כג, יב-יג)

ע"פ מה דאמרו רז"ל (שבת קיח, ב) "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלים לו, וזה שאמר: ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות ובכ"ז אל תסמוך על ידי זה להקל במצות התורה, רק בכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלוקים אחרים ל"ת. וזה ע"ד צחות. (משך חכמה)

"ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, את מספר ימך אמלא" (כג, כה-כו)

ביאר הגה"ק בעל ה"כתב סופר" זי"ע: חז"ל אמרו ג' הרי הם כמתים: "בעל ייסורים", "מי שאין לו בנים", "עני". וזה ביאור הפסוק: "ועבדתם את ה' אלקיכם", ואז, "וברך ה' את לחמך ואת מימך" - שלא תהיה עני. "והסירותי מחלה מקרבך" - ולא יהיו לך ייסורים. "לא תהיה משכלה ועקרה בארצך" - ויהיו לך בנים. על ידי זה "את מספר ימך אמלא" - שיהיו אלו חיים שלמים ולא תחשב כמת ח"ו... (פנינים)

כל עבודתו אינו נחשב בעיניו כי בבוקר מוכר מה ששווה הרבה בעד פחות שבמטבעות, ו. מקבל כל מיני עינויים והוא באחד שאינו יודע, ז. אומנותו יפה לו לא יחליפנו בשום דבר: (פרדס יוסף)

"כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו" (כב, כא-כב)

כל הביטויים בפסוק זה כפולים: ענה תענה, צעוק יצעק, שמוע אשמע. הטעם לכך הוא, שבכל סבל שמסבים להם, סבלם הוא כפול: הם כואבים לא רק את הסבל עצמו, אלא נזכרים גם באובדנם וחיים אותו מחדש (למשל, היתום חושב בלבו, שאילו היה כאן אביו, לא היו מתייחסים אליו כך). ולכך רומזת התורה בכפל המלים. (ע"פ האלשי"ך הק')

"אם כסף תלווה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה" (כב, כד)

"את העני עמך - הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני" (רש"י) צריך ביאור, האם כדי לתת הלוואה כספית לעני צריך האדם להסתכל על עצמו כעני, לכאורה מספיק שיודע שאדם זה עני ונזקק להלוואה? ביאר הסבא מקלם זצ"ל: אכן אין די בידיעה שהוא עני וזקוק להלוואה. אלא, צורת המצוה היא להיטיב בצורה מושלמת, להזהרות עם המקבל ולהרגיש בתוככי פנימיותו את הרגשותיו ותחושותיו של המקבל. כדי לבוא באמת להרגשה כזו, על האדם להסתכל על עצמו כאילו הוא בעצמו עני. רק כך יוכל להזהרות אתו הזהרות אמיתית ומוחלטת. ורק על ידי כך ידע איך להתייחס אליו ואיך לתת לו את ההלוואה בשלימות.

בפיהם של חסידי אדמו"ר הזקן ובני-ביתם היה שגור פתגם זה: בפרנסה שהקב"ה מעניק לך, מצוי גם חלקך. (ספר השיחות תש"ג)

"אם כסף תלווה את עמי את העני עמך" (כב, כד)

גדולה גמילות חסדים מן הצדקה, שבגמילות חסדים "העני עמך" - הוא יכול להוסיף ולהיות עמך, כשווה בין שווים, ולא יראה עצמו מושפל ומבוויש. (ספר הדרוש)

"אם כסף תלווה את עמי את העני עמך" (כב, כד)

דוד המלך אומר בתהילים 'הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד' ומפרש האלשי"ך הק' שהכסף והעשירות האדם משאיר